

teorije migracij po R. Prienu in gre potem po korakih von Rummlovih protidokazov za romanskost severnoafriških ločnih in samostrelnih fibul s celičnim okrasom, nekaterih pasnih spon ter pojava dveh fibul na ramenih v ženskih grobovih. Utemeljuje svoje prepričanje, da tovrstne fibule in njihova lega v grobovih ne spadajo v rimski kulturni kontekst, so torej v severni Afriki tujek, ki se je tam najverjetneje znašel s prihodom vandalsko-alansko-svebske skupine v prvi polovici 5. stoletja.

Čisto na koncu monografije je poglavje, ki obravnava tekste in epigrafske vire o Vandalih ter poskus pregleda njihove poselitve. Eger ugotovi, da viri ne omogočajo skoraj nikakršnih sklepov o tem, ali so prišleki dejansko prevzeli rimska podeželska veleposestva ali ne, saj raziskav zunaj mest tako rekoč ni in je torej potencialna vandalska poselitev – če določene drobne najdbe in nagrobne spomenike upoštevamo kot vandalske – potrjena samo v mestih, in to predvsem v provinci *Africa Proconsularis*, le redko pa tudi v Numidiji in *Sitifensis*.

Knjigo sem odložila z mešanimi občutki. Uvodna poglavja so zaradi neoštevilčenosti in ponavljanja (pregledov prejšnjih raziskav, stanja virov in objav) nepregledna, v njih načenja tudi vprašanja o gradivu bizantinskega obdobja, ki bo tema šele naslednje monografije. Avtor nas v uvodu opozori, da bo skupni zaključek za obe monografiji na voljo šele v drugi knjigi, in res ga na koncu prve knjige pogrešamo, predvsem manjka zaključek po dolgi obravnavi spon s celičnim okrasom.

Obdelava najdb brez najdiščnih kontekstov je vnaprej obsojena na določene omejitve, ki se jih avtor ves čas popolnoma zaveda. Zato pa bralca lahko zmotijo druge omejitve. Eger ima bogato bibliografijo o drobnem gradivu in pogrebnih običajih, ki sega poleg obravnave domačih (nemških) najdišč tudi na druge province imperija, na primer v Sirijo, Jordanijo, Arabijo in Hispanijo. Ima torej dober pregled vzhodnega Sredozemlja in Španije, kar je velika prednost te monografije. Na drugi strani pa presenetljivo nepoznavanje dela nenemško pišočin raziskovalcev in pa bele lise na ozemlju med Italijo in Grčijo. Glede na obsežnost njegovega dela te pomanjkljivosti sicer ne morejo presenečati, vendar delo zato izgubi pri ločljivosti, če se smem tako izraziti. Številni pregledi raziskav za različne vrste gradiva čez široko ozemlje celotnega Sredozemlja in tudi srednje Evrope so zelo ambiciozna, ne pa tudi nujno potrebna poteza. Kadar mu zmanjka arheoloških podatkov, se avtor rad opira na zgodovinske, ki pa prvih ne morejo preprosto nadomestiti.

Veliko črnila je bilo prelitega zaradi precizne in dosledne konfrontacije s tezami kolega Philippa von Rummla, pri čemer je natančno in z občudovanja vredno predanostjo prevrednoteno videnje etničnih in drugih identitet – a spet le v nemški literaturi. Niti z besedo ni omenjena sicer bogata bera anglo-ameriških pristopov k tej problematiki, da o drugih niti ne govorimo. Poleg tega nepojasnjene manka se bralec, ko se pregrize čez etnični dvoboj, sprašuje o njegovem smislu. Ali smo kaj bliže poznavanju severne Afrike v pozni antiki, če pet bogatih grobov interpretiramo kot le grobove elite ali elite, ki je bila po rodu vandalska?

Kljub navedenim pomislekom pa je Egerjevo delo seveda velikega pomena. Končno lahko posežemo po pregledni

knjigi o fibulah in pasnih sponah severne Afrike, ki je (in bo tudi z naslednjim delom) zelo obogatila poznavanje poznoantične materialne kulture z njenih izvornih območij. Delo je tudi dobra osnova za nadaljnje ukvarjanje s poselitvijo, a je pri tem, kot nakaže avtor, še veliko dela. Nekateri tipi predmetov so bili prevrednoteni, velika skupina gradiva pa ima, čeprav nekoliko razdrobljeno, zbrano pregledno literaturo, ki bo zelo olajšala naslednje raziskave podobne tematike in prihranila kar nekaj časa.

Tina MILAVEC

Cristina Corsi, Božidar Slapšak, Frank Vermeulen (ur.): *Good Practice in Archaeological Diagnostics. Non-invasive Survey of Complex Archaeological Sites*. Natural Science in Archaeology, Springer, Cham, Heidelberg, New York, Dordrecht, London 2013. ISBN 978-3-319-01784-6 (el. knjiga), 347 str.

Kot izvemo v uvodu ene izmed urednic (C. Corsi), je knjiga z naslovom "*Primeri dobrih praks arheološkega diagnosticiranja. Neinvazivni terenski pregledi kompleksnih arheoloških najdišč*" nastala kot rezultat večletnega raziskovalnega projekta. V projektu je sodelovalo sedem partnerjev iz priznanih evropskih raziskovalnih inštitucij, med katerimi je tudi Oddelek za arheologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. Namen projekta je bil razvijati nove metode neinvazivnih terenskih pregledov predvsem z izmenjavo izkušenj pri raziskavah na kompleksnih najdiščih, tj. velikih večperiodnih naselbinah z dobro razvito infrastrukturo. Bolj kot tehnološki razvoj posameznih metod je bila v ospredju želja razviti nabor standardnih metod za tovrstne terenske preglede.

21 poglavij knjige je razdeljenih v pet delov: Daljinsko zaznavanje, Geofizikalne metode, Topografske in geoarheološke raziskave, Vizualizacija in upravljanje z najdišči ter Zaključki.

V prvem delu, Daljinsko zaznavanje (*Remote Sensing*), so štiri poglavja o zračni fotografiji in eno o lidarju. V poglavju Zračna fotografija v arheologiji (Giuseppe Ceraudo: *Aerial Photography in Archaeology*) je na pregleden način predstavljena metoda uporabe (predvsem posevnih) posnetkov iz zraka. Sledijo študijski primer tovrstnih posnetkov na kompleksnem urbanem najdišču (Frank Vermeulen: *Roman Urban Survey: The Mapping and Monitoring of Complex Settlement Sites with Active Aerial Photography*), izjemno natančen opis ene izmed metod izdelave posnetkov ortofoto (Geert Verhoeven et al.: *Undistorting the Past: New Techniques for Orthorectification of Archaeological Aerial Frame Imagery*) in analiza uporabnosti hiperspektralnih posnetkov v arheologiji (Rosa Maria Cavalli: *Integrated Approach for Archaeological Propection Exploiting Airborne Hyperspectral Remote Sensing*). Prvi del knjige se zaključuje s poglavjem o lidarskih posnetkih v arheologiji krajini (Dimitrij Mlekuž: *Skin Deep: LiDAR and Good Practice of Landscape Archaeology*). Vsa našeta poglavja so kakovostni izdelki: poglavje o posnetkih iz zraka je primerno za študente in za arheologe, ki se prvič srečujejo z uporabo posnetkov iz zraka. Podobno lahko rečemo za poglavje s študijskimi primeri. Poglavji o hiperspektralni fotografiji in o izdelavi

posnetkov ortofoto sta usmerjeni vsako na svoje zelo ozko področje, ki je zanimivo za specialiste. Poglavlje o lidarju je doslej zagotovo ena najboljših kratkih predstavitev uporabe te metode in je vredna, da jo prebere vsak arheolog.

V drugem delu knjige, Geofizika (*Geophysics*), si najprej sledijo tri poglavja, ki prikazujejo najpomembnejše geofizikalne tehnike: magnetometrijo (Bruce W. Bevan in Tatiana N. Smekalova: *Magnetic Exploration of Archaeological Sites*), električno upornost (César Carreras Monfort: *Earth Resistance Survey: A Mature Archaeological Geophysics Method for Archaeology*) in t. i. georadar (Alexandre Novo: *Ground-Penetrating Radar (GPR)*). Tem sledi poglavje z napotki za interpretacijo in izdelavo poročila (Cornelius Meyer: *Interpretation and Guidelines for Reporting*). V vsakem poglavju posebej so dobro predstavljene posamezne tehnike, predvsem pa so poglavja odlično usklajena in delujejo celostno. Ta del knjige je zelo dobro izhodišče za arheologe, ki niso specialisti za geofizikalno prospekcijsko, a se s temi metodami srečujejo pri svojem delu, in seveda tudi za vse, ki se s tovrstnimi metodami srečujejo prvič.

Tretji del knjige, Topografija in geoarheološki pregledi (*Topographic and Geoarchaeological Surveys*), se začne s poglavjem o klasičnih terenskih pregledih oziroma o sistematičnem pobiranju površinskih najdb (John Bintliff: *Intra-site Artefact Surveys*). Gre za eno najstarejših arheoloških metod, predstavljeno kot metodološko zrel in še vedno nepogrešljiv del neinvazivne arheologije, ki ga je skozi desetletja avtor tega poglavja izpilil do popolnosti. Sledi poglavje o t. i. šibko invazivnih metodah: vrtinah, testnih jarkih in majhnih izkopnih poljih (Philip Verhagen: *Site Discovery and Evaluation Through Minimal Interventions: Core Sampling, Test Pits and Trial Trenches*). Tudi za to poglavje velja enako, namreč da gre za odličen prikaz ene temeljnih arheoloških metod v moderni izdaji. Sledi poglavje o izdelavi in uporabi digitalnih modelov reliefa v arheologiji (José-Ángel Martínez-del-Pozo et al.: *Creating and Analysing Digital Terrain Models for Archaeological Research*). To poglavje je na eni strani zastavljeno preveč ozko (na primer metode interpolacije) in na drugi preširoko (na primer uporabnost digitalnih reliefov modela v arheoloških GIS-analizah je tema, o kateri so napisane samostojne knjige). Četrto poglavje v tem delu knjige (Eric Fouache: *The Geoarchaeological Approach*) bralcu zelo sistematično prikaže vlogo geoarheologije v arheoloških raziskavah. Gre seveda za zelo široko in specializirano temo, zato je ta kratek prikaz namenjen predvsem arheologom, ki v svoje raziskave vključujejo geoarheologijo. V tem delu knjige predstavljata prvi poglavji sistematičen pregled pomembnih arheoloških metod in bosta zagotovo postali temeljno čtivo. Enako velja za zadnje poglavje, le da geoarheologijo prištevamo med "dodatne" oziroma specialistične raziskave. Tretje poglavje tega dela knjige se zdi nekoliko nejasno.

Četrty del knjige (*Visualisation and Site Management*) se začne s predstavitvijo Londonske konvencije o vizualizaciji kulturne dediščine (Hugh Denard: *Implementing Best Practice in Cultural Heritage Visualisation: The London Charter*) in Seviljskih principov vizualizacije arheološke dediščine (Victor Manuel López-Menchero Bendicho: *International Guidelines for Virtual Archaeology: The Seville Principles*).

Na prvi pogled se morda zdi, da poglavji ne sodita v to pretežno metodološko usmerjeno knjigo, a gre za zelo posrečeno izbiro. Prebrati si ju mora vsakdo, ki se bodisi kot naročnik bodisi kot (so)avtor srečuje z vizualizacijo arheološke dediščine. Sledita poglavji s praktičnimi prikazi, prvo je posvečeno virtualni rekonstrukciji pokrajin (Ivana Cerato in Sofia Pescarin: *Reconstructing Past Landscapes for Virtual Museums*), drugo rimskodobnih mest (Michael Klein: *Computer-Aided 3D Visualisation of Roman Towns*). Sledi poglavje o arhiviranju digitalnih podatkov virtualnih rekonstrukcij (Daniel Pletinckx: *Preservation of Virtual Reconstructions*), poglavje, ki je še kako aktualno za slovensko arheološko javnost. V zadnjem poglavju tega dela knjige (Sigrid M. van Roode: *Best Practises for a Sustainable Management Plan: The Case Study Ammaia in the European Context*) je predstavljeno trenutno stanje na področju diseminacije in arhiviranja trirazsežnih modelov v arheologiji. Ta del knjige na splošno deluje kot odlična celota, ki predstavi teoretična izhodišča in ne tehničnih vidikov metodologije. Ta del zato priporočamo tako arheologom, ki naročajo tovrstne izdelke, kot tudi nearheologom – strokovnjakom za navidezno resničnost, ki so najpogosteje izvajalci tovrstnih naročil.

Žal moramo zapisati, da knjiga ne deluje kot koherentna celota, temveč daje vtis zbornika. To pomeni, da kakovost posameznih prispevkov močno niha, predvsem pa so moteče razlike med kakovostjo posameznih delov knjige. Predvsem negativno izstopa prvi del (Daljinsko zaznavanje), ki je bolj ali manj naključen zbir sicer zelo dobrih prispevkov. Ostali deli knjige (Geofizika, Topografija in geoarheološki pregledi ter Vizualizacija in upravljanje z najdišči) dobro predstavijo izbrane teme. Predvsem velja izpostaviti zadnji del, ki zelo zahtevno področje prikaže na, lahko bi rekli, trajnosten način. Odlično so predstavljena teoretična in metodološka izhodišča, podrobne primere zadnjih tehnoloških dosežkov, ki so na tem področju izjemno kratkotrajni, pa prepušča drugim oblikam objav, na primer člankom v spletnih revijah in spletnim objavam trirazsežnih modelov.

Benjamin ŠTULAR